

Кулик О.Г., завідувач науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності Державного науково-дослідного інституту МВС України, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

ПРОГНОЗУВАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ: НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

В останні три роки у кримінальній ситуації в Україні відбулися суттєві зміни. Ускладнилися політичні, економічні, соціальні та соціально-психологічні процеси в суспільстві, підвищилася мінливість показників, які їх відбивають; суттєво змінилася нормативно-правова база правоохоронної діяльності; зросла нестаціонарність показників динаміки злочинності; розпочалася реформа правоохоронної системи країни. За таких умов ускладнився процес прогнозування злочинності, знизилася точність прогнозних оцінок.

Зокрема нам не вдалося вірно визначити всі тенденції злочинності на 2015 рік. Погіршення економічної та соціальної ситуації в країні виявилось настільки значним, а зниження рівня діяльності органів міліції (поліції) настільки суттєвим, що їх вплив як факторів зростання злочинності виявився більш потужним, ніж основного фактору зниження - втрати контролю за територією Автономної Республіки Крим, частинами територій Донецької та Луганської областей і відповідно невключення до статистичної звітності даних про злочини, вчинені на цих територіях. В результаті всупереч очікуванням зросла чисельність заяв та повідомлень про злочини та інші події, що надійшли до міліції (поліції), загальна кількість облікованих злочинів, перш за все крадіжок всіх видів, випадків шахрайства.

Все це засвідчило необхідність суттєвого вдосконалення прогнозної діяльності, отримання більш оперативних та точних оцінок майбутнього стану, структури та динаміки злочинності. Відповідне завдання було поставлене і керівництвом МВС України.

За результатами аналізу попередньої практики прогнозування злочинності нами були визначені наступні напрями підвищення його рівня.

Першим з них є доповнення інформаційної бази прогнозування злочинності. Йдеться як про уточнення даних, у блоках інформації, які вже використовувалися нами в попередні роки, так і про включення до них нових видів інформації.

Зокрема потребує доповнення блок статистичної інформації про фактори злочинності. В даний час він включає 24 фактори та 80 показників, які характеризують їх стан. Дані щодо зазначених показників отримуються з офіційного сайту та публікацій Держстату України, електронної бази даних «Законодавство» та опублікованих матеріалів соціологічних опитувань. Уточнення значення окремих показників, а також отримання інформації про нові показники, які доцільно включити до цього переліку, може бути здійснене шляхом використання аналітичних матеріалів Національного банку України, Мінекономрозвитку України, результатів моніторингових соціально-економічних досліджень, здійснених вітчизняними науково-дослідними установами та міжнародними організаціями (Світовий банк, структурні підрозділи ООН тощо).

Передбачається також включити до цього блоку нові види інформації, а саме:

результати моніторингу кримінологічно значимих подій економічного, соціального, демографічного, політичного, нормативно-правового, соціально-психологічного та організаційно-управлінського характеру. Маються на увазі знакові події, своєрідні маркери процесів, які тільки починаються, але подальший розвиток яких може вплинути на кримінальну ситуацію;

результати моніторингу інформації про думки, оцінки, установки, які поширюються у соціальних мережах, на форумах, у коментарях на сайтах в Інтернеті. Стрімке зростання значення зазначеної інформації для формування поведінки населення, особливо молоді, свідчить про те, що вибіркові дослідження такого роду необхідно починати вже зараз.

Блок інформації про злочинність планується доповнити наступними видами інформації:

результатами щорічного репрезентативного опитування населення України щодо ступеня його віктимізації, рівня латентності найбільш поширених загальнокримінальних злочинів, оцінки стану злочинності та діяльності поліції щодо протидії їй. Такі пропозиції лунали неодноразово [1, с. 211-216; 2], але досі не були реалізовані. В даний час керівництвом МВС та Національної поліції України планується запровадити репрезентативне опитування населення країни щодо ступеня довіри населення до поліції та оцінки її діяльності. Отже є реальна можливість розширити зміст опитування і нарешті реалізувати цю ідею;

результатами дослідження вибіркового репрезентативного масиву даних про конкретні злочини. Незважаючи на методичну та організаційно-технічну складність отримання таких даних, цю роботу необхідно проводити, оскільки успішне вирішення цього завдання дозволить не тільки підняти на якісно новий рівень прогнозування структури злочинності, але й вирішити важливу для теорії проблему розроблення кримінологічної класифікації злочинів.

Другим напрямом вдосконалення прогнозування злочинності в країні є розширення кола методик, які використовуються при його здійсненні та розробка у разі необхідності нових методик.

До цього часу прогнозні оцінки показників динаміки злочинності в цілому, окремих груп та видів злочинів здійснювалися за допомогою методу випадкових блукань з дрейфом з обов'язковим корегуванням прогнозних даних за допомогою експертних оцінок.

Вважаємо за доцільне застосувати у дослідному режимі інші методи прогнозування, які б дозволили визначати кількісні параметри впливу факторів, які відображаються кількісними показниками, на показники злочинності. Це зокрема багатofакторні регресійні моделі.

На наш погляд, було б корисно запровадити також регулярне використання при підготовці прогнозу злочинності

методу експертних оцінок фахівців-практиків. Таке щорічне експертне опитування дозволить отримати інформацію про латентні криміногенні процеси в суспільстві, нові види злочинів та способи їх вчинення, тобто доповнити та конкретизувати якісний прогноз злочинності.

В сучасних умовах є необхідність розроблення спеціальної методики прогнозування впливу на кримінальну ситуацію змін у нормативно-правовій бази протидії злочинності та організаційно-управлінських рішень, спрямованих на реформування правоохоронної діяльності. Вона має забезпечити визначення як якісного характеру такого впливу, так і його приблизних кількісних параметрів.

На основі оновленої інформаційної бази та методів прогнозування планується розпочати створення системи прогнозування злочинності в Україні, яка б включала три рівні: оперативні прогнози на квартал, середньострокові прогнози на 1-3 роки та довгострокові прогнози на 7-10 років.

Список використаних джерел

1. Кулик О.Г. Злочинність в Україні: тенденції, закономірності, методи пізнання: Монографія / О.Г. Кулик. - К.: Юрінком Інтер, 2011. - 288 с.
2. Кулик О.Г. Методологічні засади всеукраїнського віктимологічного опитування населення / О.Г. Кулик // Форум права. - 2013. - №1. - С. 543-548.
3. Светуньков И.С., Светуньков С.Г. Методы социально-экономического прогнозирования. В 2 т. Т.1. Теория и методология: учебник и практикум для академического бакалавриата. - М.: Издательство Юрайт, 2015. - 351 с.